

a tudományt, s eredményeik közzétételében egységes tudományos nyelvi és színvonalas módszertani megközelítés alkalmazására is törekednek. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tehát mint a fiatal kutatókat felkaroló, az idősebbek hírnevét pedig őregbítő intézmény

az újonnan elindított Certamen évkönyve révén is méltán remélhet magának – akár az antik verselők – hírnevet és dicsőséget.

Tökés Orsolya – Fehér Andrea –
Sidó Zsuzsa

A TAPASZTALATSZERZÉS MŰVÉSZETEKEN ÁT VEZETŐ ÚTJAI

Pieldner Judit: *Az értelmezés ideje*

■ Ha száz évvel korábban olvashattam volna, pozitívista meggyőződéstől hajtva bizonytalansággal az életrajzi tényvel kezdeném a könyv szövegeihez fűzött észrevételeimet, hogy Pieldner Judit tanárnő ingázik. Hetente három alkalommal átlépi a város- és megyehatárt, hogy lakóhelyéről Csíkszeredába, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemre jusson. Közös munkahelyünket nem a reklám céljából említem, hanem azért, mert neve ebben az esetben is jelkép értékű: a kötet tanulmányainak alapjellegzetessége ugyanis éppen a *bölcs belátás* és – tanárhoz méltóan – az *okos meglátatás*. A három részbe (*Variációk női hangra; Történetek határon „túlról”; Tér, kép, emlékezet*) csoportosított huszonöt tanulmány és kritika témáit kijelölő jelzők – erdélyi, magyar, női, világirodalmi, filmes – nem szűkítést, hanem tágasságot érzékeltetnek: a szerző érdeklődési, értelmezői horizontjának nyitottságát.

Dolgozó nőként Pieldner Judit magán- és közéleti szerepeinek határait feszegeti napi rendszerességgel. Csoda-e, ha elemzéseinek kulcskérdése a határ és az identitás problematikája. „Határ és identitás dilemmájának számos szövegben megtaláljuk a lenyomatát, a határokon való átgátlás, úgy tűnik, visszatérő motívuma, töprenkedése a romániai magyar (kötődésű) lírának, prózának, nemcsak országhatárok, hanem az interperszonális kommunikáció horizontális és a transzcendenciával való kapcsolatkeresés vertikális vonatkozásában is” – állapítja meg. (14.)

Az irodalom nem csupán az író állandó önmagakeresésének terepe, a mindenkor olvasó számára is saját énjét formáló médium. A kritikus, az irodalomkutató, a professzionális olvasó óhatatlanul saját helyzetére is reflektál, amikor a határhelyzetek, társadalmi szerepek (nőíró, székely, határon túli) és

a belőlük fakadó identitásproblémák viszonyrendszerében értelmezi a szövegeket. Természetesen a könyvben uralkodó beszédpozíció az irodalomkritikusé. Az elemzett textusokban megnyilatkozó „erdélyiség” vagy „nőiség” felé az irodalom horizontja felől közelít, az érdeklő, hogy „egyrészt találunk-e bizonyítékot a szövegek retorikájában arra, hogy nő a szerző, másrészt másként olvasódnak-e ezen szövegek, ha tudjuk, hogy nő a szerző. A nőiség tehát voltaképpen interpretációs *alakzatként* érdekes a számunkra, amely befolyásolhatja, módosíthatja olvasatunkat.” (15.) Az országhatárok, a politikai elkülönülés reprezentációi helyett szintén a szövegek immanens értékeit tekinti mérvadónak. A nemzeti irodalmat megosztó saját- idegen dilemma kapcsán például ezt olvashatjuk: „A »határon túliság« akkor válik tulajdonképpen fontossá, ha a földrajzi tér, a regionális hovatartozás az identitás kérdését érintő tényezőként van jelen a szövegekben. A poétikai határok pedig követhetik a politikai határokat, de nem szükségszerűen.” (109.) Ezeknek a sajátos poétikai határoknak a feltérképezése legalább olyan izgalmas, mint a referenciák, szociográfiai utalások felfedezése. „Verhovina a periféria, Bodor Ádám számára viszont éppen a periféria az a hely, ahol a dolgok lényege, igazi arca megmutatkozik, ahonnan rálátás nyílik a dolgokra, akár egy kilátóból. Bodor Ádám életszagú helyszínei a kelet-közép-európai környezetre, a balkáni régióra jellemző abszurd, groteszk, destruktív társadalmi mechanizmusokra emlékeztetnek, de mégis mindig merőben mások, mint valamely régióban fellelhető társadalmi realitás, inkább egy erkölcsi környezetet modellálnak, anélkül hogy a szerző egy szisztematikusan visszabontható, felfejthető, allegori-

kusan értelmezhető történetet adna az olvasó kezébe” – olvassuk a *Verhovina madarai* című Bodor-regény kapcsán. (147.)

Pieldner Judit tájékozódása interdiszciplináris jellegű: nemcsak a társadalmi, politikai, szociálpszichológiai kérdéseket érinti az irodalmi szövegekben megnyilvánuló határokat tanulmányozva, hanem a különböző művészeti ágak határait-határátlépéseit is. Szöveg és film átjárhatósága már *Beszédterek, képterek* című első kötetének is egyik alapkérdését képezte. Az új médiumok kihívása az irodalomtörténészt a határok meghúzásának mindenkori kényszerére és egyúttal a skatulyázás lehetetlenségére figyelmezteti. „A határ problémája az írás, a könyv viszonylatában is megjelenik: hol a határ szöveg és kép között, műfajok és műnemek között, hogyan határolható el/körül a könyv a virtuális világ, a blogoszféra parttalanságában?” (14.)

Az intermedialitás, film és irodalom képlékeny viszonya érzékeny elemzésekben jelenik meg a kötetben. „Fassbinder adaptációja tulajdonképpen az irodalmi szövegbe kódolt inherens »rendezői utasításokat« követi, és mutatja fel azt a lehetséges vizuális változatot, amelyre az irodalmi szöveg aspirált, ezáltal mintegy beteljesítve az irodalmi szöveg »vágyát.« [...] az adaptáció szükség-szerűen mindig interpretáció, utánalkotó értelmezés, képi applikáció.” – olvashatjuk Rainer Werner Fassbindernek Vladimir Nabokov regényéből forgatott filmje kapcsán. (193.)

Az irodalom, mióta csak létezik, koronként más-más mértékben, de egyszerre mutat a külvilágra, az író-olvasó énjére és önmagára. Jelenünkben e két utolsó tendencia, az identitás (szövegé, egyéné, közösségé) és az önreflexivitás kerül előtérbe. Az emlékezet, idő, kultúra mint identitáskonstruáló és -leromboló tényezők összefüggése az a kérdéskör, melyet Pieldner Judit a kortárs prózai alkotásokat értelmezve meggyőzően élénk tár.

A posztmodern létállapotra jellemző, a kortárs művekben megtapasztalható elbizonytalanodás, az identitás keresése és örök megtalálhatatlansága kapcsán ezt olvashatjuk: „De ez az esély vágyként mindig előtűnik lebeg, és ettől lehet Sebald szenvedélyes szövegének szenvedélyes olvasójává válni, az egyéni-közösségi identitásvesztés, a diszkontinuitás traumáját a szöveg öröme-ként megtapasztalni”. (229.)

A szerző elemzése olyan konklúziókhöz vezetnek, amelyeknek az érvényessége messze túlmutat a vizsgált szövegkorpusz határán. Kinde Annamária versei kapcsán például ezt olvashatjuk: „A mondhatóság retorikailag is értelmezhető: a nyelvbe, a kifejezés leképező erejébe vetett bizodalomként; ez a hit inog meg a modernség után, amikor a nyelv feladatává paradox módon a kifejezhetetlen »kifejezése« válik”. (27.)

Pieldner Judit a kiindulásul választott szövegekhez hozzárendeli a magyar és világ-irodalmi hagyományt, a legfontosabb meta-szövegeket (külföldi és hazai kritikát, irodalomtörténetet és -elméletet, idézi-alkalmazza többek között Hans Georg Gadamer, Jacques Derrida, Gaston Bachelard, Roland Barthes, McLuhan, Hélène Cixous, Michel Foucault, Pécsi Györgyi, Fried István, Németh G. Béla, Szegedy-Maszák Mihály szövegeit, de Székely Csaba és Fekete Vince paródiát is). Ezeket az egymásra reflektáló textusokat eredeti módon kapcsolja be az értelmezés rendjébe.

Az *értelmezés ideje* kapóra jön minden olyan olvasó számára, akit érdekelnek napjaink művészeti megnyilvánulásai. A pontos fogalomhasználat, világos stílus, értékes következtetések segíteni fogják a megértésben. Aki belelapoz Pieldner Judit könyvébe, annak kedve kerekedik megismerni a bemutatott műveket, aki végigolvassa, az a következetesen felépített elemzéseken túl azt is megérti, miért kaphatta meg a szerző 2009-ben a *Székelyföld* folyóirat nívódíját.

Tapodi Zsuzsa